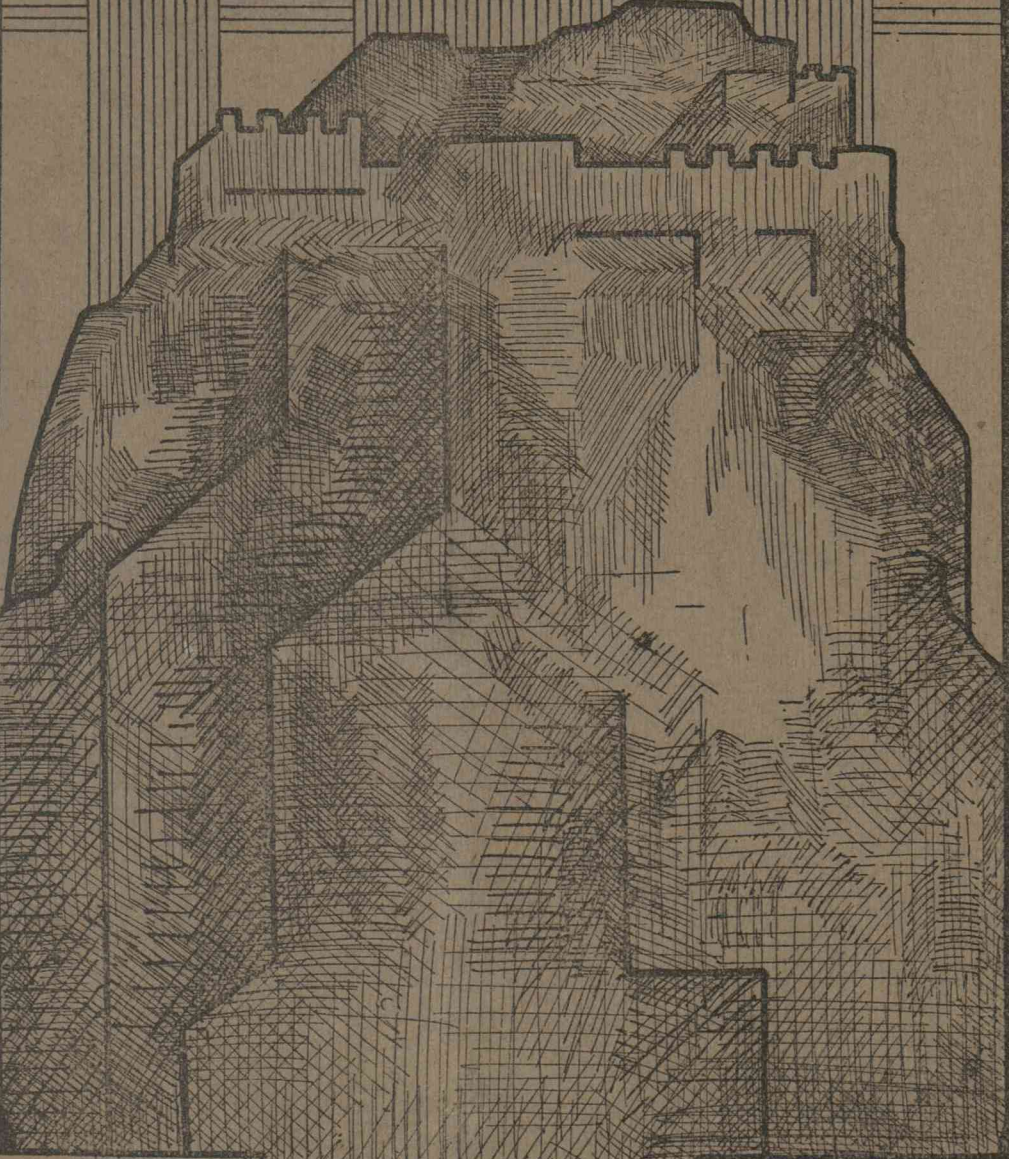

TASPINAR

Sayı : 20.

29/6/1934

19. Haziran
1934.

İÇİNDEKİLER.

Halk tetkikleri hakkında.	M. Zihni.
Tatil ve Türk muallimi.	Reşat Oğuz.
Çocuk ve Kitap.	A. Zeki.
Mühim bir etüt münasebetile	Yusuf Mazhar.
Kal'acıklı Hakkı.	Afyon Meb'usu İzzet Ulvi.
Bir Kitap.	A. Zeki
Hükûmet nedir?	Demir.

Abone :

Seneliği [120] kuruş. Abone için Doğan Matbaasına müracaat edilmelidir.

İmtiyaz Sahibi: Ahmet Sami.

Neşriyat Müdürü: Dr. Kemal.

Basıldığı Yer: Doğan Matbaası- Afyon.

OSMAN FETİT SAĞLAM'IN
TÜRK TARİH KURUMU'NA
ARMAGANIDIR

TAŞPINAR

Cilt : 2.

Sayı. 20.

Her ayın ondokuzunda çıkar.

İdare Yeri : Afyon Halkevi.

19 Haziran 1934.

Taşpınar Yollarında :

HALK TETKİKLERİ HAKKINDA

M. zihni

Şu on üç yıllık sükûn ve istikrar devresinden evvel Halk bilgisi, bir arteziyenin suları gibi imparatorluk ve Osmanlılık tabakaları arasına sıkışmış kalmıştı. İçine karıştırdığımız denizin ne suyundan, ne fırtınasından, ne dalgasından haberimiz vardı. Meşrutiyet devrinde millî edebiyat münakaşaları olurken destanlarımız, koşmalarımız, ağıt, varsağı, manilerimiz yalnız, münevverlerimizin uzak durduğu halkın dilindeydi, Zaten imparatorluk münevveri bir halk sevgisi, bir halkcılık zevkile yuğurulmamıştı. Halk: büyük hadiseleri, hayatın türlü dalğalarını, ömrün akışını ayrı bir âlem halinde arasında yaşatırken imparatorluğun telekkisi yabancı ufuklarda yabancı kültürler arıyor vemillî varlıktan uzaklaşıyordu.

Bir gün çıkan bir Yemen türküsü ağızdan ağıza, kulaktan kulağa kasaba kasaba, köy köy yayılıverirken usta bir osmanlı kaleminin neşidesi bir avuç vatandaşın arasından taşamıyordu.

On dört yıldır bakıyoruzki Karaca oğlanlar, Yonuşlar, Gevheriler, Seyraniler . . . , gün görmeğe çıkmışlardır. Tarihin derinliklerini kazdıkcı benliğimizin o derinliklerdeki köklerini meydana çıkararak varlığımızı duyuyoruz ve artık anlıyoruzki kültürümüz halk tarlasının içinden başka bir yerde büyüyemez. Fakat bu derinliklerdeki benlik ne kadarda örtülmüş? Şurrsına burasına ne kadar toprak, çakıl dolmuz.. Onu ayıklıyan eller hürmetlere lâyıktır.

Şurası varki bu, güne çıkarılan eserler daha azdır. San'atini bu temel üzerine yapacak olan Türk san'atkârı dipli köşeli yerini bilmek ister.

Bir çok vatandaşlar ellerindeki cönkleri maddî bir kıymeti var sanarak saklıyorlar. Bunlar saklanan kütüphanenin tozları içinde

TATİL VE TÜRK MUALLİMİ !.

Reşat Oğuz

Tatil bir sonbahar rüzgârı gibi içlidir..

Mektebini tatil etmiş bir hoca ile yapraklarını rüzgâra kap-tırmış bir çınar arasında ne fark vardır?. Tek bir yaprağı bile bulunmayan bir çınar nekadâr yoksul ve ıssızdır.

“ ”

Dokuz aylık -kendi çalışmasının kazandırdığı muvaffakiyetin beratı demek olan karnesini eline alan her çocuk- mektebinden üç aylık bir zaman için uzaklaşırken beraberinde bir şey götürüyor ve bir şey bırakıyor:

Sevgi ve sergi..

“ ”

Yavruları uçmuş bir kuş yuvası gibi yalnız kalan mektep kori-dorları, Türk çocuğunun dokuz aylık çalışma kudretinin el işlerine dökülen ruh aydınlığını görmeğe gelenlerle dolup boşalıyor..

Kalemine, parmaklarına, kalbinin heyecanlarını; ruhunun engin-liklerini söyleten Türk çocuğunun, küçük bir çelik parçası olan iğne ile yaratıcılığın şuurini ören Türk kızının, küçük kalbinde san'at heyecanını şimdiden duyan ve duyurmağa çalışan Türk [küçüğü-nün eserini gören her göz daha büyük bir ümitle ışıklandırıyor ve her dudak:

— Gençlik yetişiyor!.. diyor.

“ ”

Yetişen gençliğin önünde biri var.. Bu, yorgun gözlerinde, uzak yıldızlar gibi titriyen parıltıdan ve çizgili çehresinde her vakit

hayırsız, ölü kalırlar-

Eğer bu işlerin uğraşıldığı müesseselere, kütüphanelere verilirse bir milletin şerefini artırır.

Halk bilgisini zenginleştirmek yolunda bir taraftan türkû, des-tan, ağıt, manîlerin bulunduğu cönkleri kütüphanelere ve Halk evlerine toplamak için propagandalar, diğer taraftan hafızalarda saklı olanları açığa çıkarmak için münevveler arasında halk bilgisi zevkini yaygın bir hale getirmek lâzımdır.

ışıldayan mes'ut tebessümden: Feragatin dik bir heykeli olan var-lığından derhal anlaşılır:

Bu ruh heykeltıraşı Türk muallimidir..

“ ”

O Türk muallimi ki; bütün varlığını Türk çocuğuna dökmekten en büyük zevki duyar..

O Türk muallimi ki; vazife ilhamını vicdanından alır..

O Türk muallimi ki; eriyen mevcudiyetinden, hayat bulan çi-çekleri görmekle mes'ut olur.

Çünkü o, feragati muhteşem salonlardan feragat türküsü söy-liyenlerden değil; boğazın beyaz köpüklü dalgalarına gülümseyen Çanakkale şehitlerinin mütevazı abidesinin ifade ettiği derin ma-nadan, sakaryayı tarihe geçirenlerden ve Dumlupınarda can veren atsız kahramanların asil sükûnundan topluyor.

“ ”

O, ruhları yuğuran bir san'atkârdır ki eserleri yarının Türki-yesini yaratacaktır.

Onların; onaltı bin kişilik kafilesi midesi ve kesesi için değil, yurt için, memleket için, Gazi Türkiye için çalışanların kafilesidir.

“ ”

Türk muallimi: Feragatin asil abidesi; Gazinden aldığı ülkü aşkile inkılâp yolunda yerin yapıcılık ve yaratıcılıktır..

Eserlerini gören herkes sana gönülden:

« Sen: Tarihin malısın!.. diyor..

ÇOCUK ve KİTAP

A. Zeki

Bu aydan itibaren mektepler bir ders yılını arkada bırakıp üç aylık bir tatil hayatına girmiş bulunuyorlar: okumaya başlamış ve okumanın tadını tatmış olanlar için bu sıralardan, muvakkaten de olsa, ayrılmak bazen çok güç oluyor. Biz yetişkinlerin hepimizin sıraları aramamızın sebepleri nedir?

Her alışkanlığın bozulması için uzun ve eski bir temele sahip bulunması lâzımdır. Henüz yeni kurulmuş alışkanlıklar her zaman bozulabilir. Fakat mektebin işini tamamlaması icap eden ev bu hususda çok dikkatli ve titiz bulunmalıdır. Henüz yeni kurulmuş olan okuma alışkanlığı da kolay çözülmeye yüz tutar; fakat aile burada kendi vazifesini görmek mecburiyetindedir.

Okuma alışkanlığı alışanlar için büyük bir tat menbaıdır: bunlar için kitap bir gıda kadar ve belki de daha fazla lüzumludur; Kitap onlar için bırakılmıyan bir ihtiyaçtır. Dış âlemin zevkleri onları kitaptan ayıramaz; onu bağlayan kitap; aynı zamanda dış hayatın manasızlıklarındanda kurtarır. İç hayatın yaşayışına, manasına götürür, çünkü kitap kafa işleminin desteğidir.

Hayat kitaba, kitap hayata dayanmaktadır. Hayatı daha çok kitapla benimseriz; hayatı onunla daha çok severiz; kitap hayatın gözelliklerini bize açar; kitap hayatı yazar, hayat hadiseleri kitabın sermayesidir. Hayat girmeyen bir kitap kuru, tatsız bir yazıdan başka nedir?

Hayat için lüzumlu kitap üzerinde dururken gençlik için lüzumlu okumaları gözden uzak tutmamak lazımdır; mektepte aldığı bir itiyadı bırakmaması için tetbirler almalıyız. Gençlik aldığı itiyadı bozmamak için çalışır; onun için eline ne geçerse okumak ister.

Umumiyetle gençlik için okunabilecek kitaplar hakkında hiç bir bilğimiz yoktur. Çocukları kontrol etmek, himaye etmek ve büyötmek vazifesini üzerine alanlar buna dikkat bile etmezler. Bazan bir evde bir genç kız veya delikanlının bir köşeye oturmuş kendinden geçmiş bir vaziyette bir şeyler okuduğunu görürüz. Bu-

nun hayatı takip edilecek olursa çocuğun kitaba çok düştüğü görülür. Hayattan neşesi kaçmıştır. Zaman geçtikçe sararır, bozulur, zaifler, artık hayatı zehirlenmiştir, hayatı fena istikamet almıştır. Betbaht olmuştur, çünkü hayallerında öyle bir âlem kurmuştur ki burada vahi zevkler ve seadetler vardır; insan kudreti haricinde yaratmalar ve yaratılışlar vardır, hakikat olmayacak ülküler hedef olmuştur..

Çocuk üzerinde nihayet ailenin alâkası uyanır. Fazla durulmadan sebep ve illet ileri sürülür:

— Yaz; çocuğa yaramadı..

Maalesef aile arasına gizliden gizliye öyle kitaplar giriyor ki farkına varmayız. Umumiyetle çocukları bozan böyle kitapları ikiye ayırmak icap eder:

1 — Bizzat gayesi cinsî hususat olan ve çocuğu tahrik etmek isteyen kitaplar..

2 — Cinaî ve zabita romanları ve hikâyeleri.

Cinsî hususâtı gaye ittihaz ederek yazılan ve gençler arasına giren bu kitaplar ekseriya arkadaşlarının elile yayılır. Bu kitapların okunup okunmamasında gencin sağlam karakteri mühim bir rol oynamakla beraber, henüz genç olması, hênüz içinde bulunduğu hararetli yaş vaziyeti itibarile buna mani olmak büyüklerin vazifesidir, Buna bütün kanunî tetbirler, uyanık bulunmalar faydasız kalmaktadır. Bunun önüne geçmek için bircik vasıta « do ğru bir terbiyedir » . Bu; çocukları bozucu kitapların tesirinden koruya bilir. Çocukların okuma açlıkları büyüktür. Fakat büyüklerin ihtimamından uzak kalmak kadar onların ruhlarını bozan hareket yoktur. Ebeveynin burada vazifesi çocuk için insan kudretinin üstündeki yaratmaları ve yaratılışları aratmak ve buldurmaktır.

Cinaî ve zabita romanları ve hikâyeleri ekseriyetle ucuz fiatlerle ve gazetelerde okunurlar. Bunlar gençleri zehirler hayal alemlerine götürür; hakikatten uzak hayaller kurdurur.. Bu ise ademi müvaffakiyete; bazı gençleri cinayetlere ve bazılarını da intihara kadar yol açar.

Bu kitaplar bazan ev kitapları arasına girer; ebeveynin misal oluşu çocuklar için ilk teşvik vasıtasıdır. Çocuklar yalnız ana ve babasının, büyüklerinin ne olduklarına değil, aynı zamanda ne o-

MÜHİM BİR ETÜT MÜNASEBETİLE

Yusuf Mazhar

Professör Mazhar Nedim beyin "Ülkü"de "İleri hukuk" hakkın-
da kıymetli bir tetkikleri çıktı.

Senelerden beri, büyük milletlerin içinde hasıl olan kaynaşma-
ların - hukuk sahasında değişmeler husule getirilmek için meydan
alan didişmelerin - verdiği neticeler, bu etütte pek büyük bir vu-
zuhla gösterilmiştir. Etüdün önüne aldığı misallar, şiddetli fırtına-
ların tahribatına - yahut müessir bir yangının istilâsına - maruz
kalan milletlerden intihap edilmiştir.

Etüdün, kemalizmi tasvir eden kısa fakat büyük bir hakikat
lâvhasının minyatürü olan hatemesinde, Türkiyenin vareste bulun-
duğu isbat edilen o fırtına, o yangın tehlikelerinin yavaş yavaş
etrafa sirayet ederek günün birinde içine almadığı bizden başka
bir memleket bırakmayacağına hükm olunur.

O zaman gelince, şimdiki münferit hadiselerin -milletlerin ara-
larındaki bozuk ahengi tekrar tesis edecek yeni hükümleri şamil-
bir umumî hukukun temellerini atdığı anlaşılabacaktır.

kuduklarına dikkat ederler. Kitaplarla cinayetleri ve cinayet yapan-
ları takdir-kâr gözle görmek yeni cinayetlerin doğmasına sebep
olur. İnsaniyet için terbiye gayesi yüksek bir insanlık yaratmak
ve birbirini sevmektir. Meşhur bir içtimaiyatçının dediği gibi cinayet
ferde değil aynı zamanda cemiyete ve devlete çevrilmiş bir silâh-
tır. Hemen söylemeliyiz ki her hangi bir cinayet daima aile cina-
yetinden başka bir şey değildir.

Gençler üzerinde büyük tesirleri olabilecek kitap işine karşı
çocuk velilerinin mektep kadar ve belki daha fazla alâka duy-
maları lâzımdır; zira mektep sıralarında onlar mektep kitaplarla de
oyalanabilirler.

Kitap yukarıda söylediğimiz gibi ruh yapar, fakat aynı zaman
da yikar, hayat kurduğu gibi hayat ta söndürür. Kitap bir hayat
yolcusunun arkadaşısıdır.

"Kiminle konuştuğunu söyle, kim olduğunu söyleyeyim,, ata sö-
zünü Stekel in «kitaplarını göster, senin ve çocuklarının ruhunu o-
kuyayım» şeklinde ifade etmesi ne kadar doğru..

Mazhar Nedim beyin gösterdiği hukukî müeyyedelerle nirengi
noktaları katiyen teayyün etmiş olan vekayi plânını artık farık
vasıflarile tasvire imkân vardır.

Rus milletin başardığı şeyleri orijinalitesi hasebile bir tarafa
koyarsak, ileri hukuk makalelerinden müteferrik ve mütehallil şe-
killerini bildiğimiz muğlak şeyler hakkında terkibi - sentetik - bir
fikir ve mücmel bir kanaat edinmek mümkün oluyor.

" "

Buna göre İtalyanın eski binayı daha eski temellerinin üzerine
yeniden yapmak için yıktığını, Almanyanın eski binayı yıkmaksızın
bunun üzerine kat ilâvesine kalkıştığını ve Amerikanın ise bina-
sını yıkılmakdan korumak için payandaladığını farzetmekte -kıyas
itibarile - hata edilmiş olmaz.

Makalenin sonuncusunda (1) „Amerika hukuk hareketlerinde
mündemiç olan şey bir nevi iktisadî (İdarei örfiye) ilânından ibaret
değil, fakat çok daha derin ve esaslı bir inkılâptır,, denilerek Ame-
rikalıların yaptıkları bu işte kendi tasavvur ve telekkilerinin hilâfı
iddia olunuyor..

Makale Amerika cümhur reisi Mister Rozveltin neşrettiği ka-
nunlara koyduğu muvakkatlik etiketini kabul etmemektedir.

Filhakika içtimaiyette bozulan bir nizamın eski halile tessüsüne
imkân yoktur. Netekim tabiâtte - kırılan bir ağaç dalının aynile
yerine gelmemesi gibi - tesadüf kanunlarıyla teayyün edip zamanın
seyrine tabi bulunan maddî şe'niyetlerde ayniyet görülemez.

Demek oluyor ki Amerika cümhur reisinin yaptığı kanunların
hedefi eski iktisadî nizamın yeniden tesisine kadar mer'î olacak
bir idarei örfiye değil, zuhurunun menî ğayri kabili içtinap olduğu
artık anlaşılan bir yeni nizamın tevazzuuna intizaren hali hazırı
payendelemektir.

" "

Dünyada, insan biri digerin üzerine dayanmış dört katlı bir
temelin üstündeki medeniyet tahtında oturur: Bunlar dipten doru-
ğa yükseldikçe zaifler. İçtimai mukadderatın ihdas ettiği tesirat bu
temelin dibine doğru pek geç ve güç nüfuz eder.

Fakat bunun doruğu ile dibinin doğrudan doğruya rabıtan-

(1) Ülkü: Nö 16 sa: 276

dığı vaziyetler vardırki (içtimai mukadderat) bu noktalarda -tabii tekâmülün icrayı hüküm eylemesi taktirlerinde- pek sert sadmeler yapar.

Bu rabitalar doruğu teşkil eden geçim ile dibi teşkil eden aile arasında mevcut bulunan (Tasarruf hakkının teselsüle tabi neticeleri) yani cemiyette ailelerin otonomisi ve bunun icabı olan basiretkârlık ve hotgamlıktır.

“ ”

Rus inkılâbını hariç bırakınca, yapılan işlerde bugünkü muztarip milletlerde (geçim) nizamında, aile otonomisini ihlâl etmiyecek şekilde ıslâhât gayeleri güdüldüğü ve yeni cemiyetin temelini dibine kadar değiştirilmesine mecburiyet his ettirmeyecek çarelere baş vurulduğu görülüyor.

Baş vurulan işlerde -Rehberler- ammeye gayelerinin esasını tanıttırarak onları buna otomat bir halde sevk etmek imkânsızlığından ziyade bunun için sarf olunacak enerjiyi tasarruf etmek için halkı muayyen hedeflere yürümekte neşelendirecek -yen' hislerle hislendirmek yani palyatif tesirlerinden olsun istifade etmek için ya ananeden, ya tarihten, ya hurafeden muktebes muzir bile olmasa tehlikeli şeyleri sembol yapmaktadırlar.

Mazhar Nedim beyin Etüdü - bunu bize, İtalyada mevcûdiyeti ile - Almanyayı de bunun icadına meşgûliyeti ile pek sarîh gösteriyor.

- Almanyada - Müsyö Hitlerle açılan - yeni sistem umumî harpten beri mütemadiyen aranan bir kurtuluş yolunun en salimi olarak intihap edilmiş ve Alman milletinin ekseriyetine, gine ekseriyete ait addolunacak kadar gürültülü bir arzusunun maddî ve manevî tazyığı ile kabul ettirilmiştir.

Bu büyük ve âlim milletin girdiği şimdiki yolu değiştirmeyeceğini kimse bilemez.. Fakat, içinden çıkmak için - az veya çok bir avantüre atılmağı bile göze aldırıldığı - eski yoluna birdaha avdet etmeyeceğini biliyoruz..

“ ”

Müterakki bir medeniyet sahasında müessis vaziyetler tereddidsiz devam göstermediği gibi, münasebette bulunan muhtelif siyasi zümrelerin aralarında müvazenesizlik cari olmasında imkânsızdır.

Binaenaleyh daimi münasebette bulunan millî camiaların - bu iki sebebin muhassalası olan bir kuvvetle - bir birine, ıslâh edici veya bozucu, yapdıran veya yıktıran, kuvvetli veya zaif, fakat inkıtasız ve mütemadi tesirler icra ettikleri, bunlarında katağorisine ve cemiyetin umumi seciyesine göre aktif veya pasif olduğu bedihi şeylerdir.

Umumî harp, ihtilâlî kebirden sonra tessüs etmiş prensipler üzerinde inkişaf eden bir (içtimai-iktisadi) vaziyetin son noktaya kadar tekâmülünün neticesidir. O vaziyet dahâ fazla devam edemeyerek istihale ettiği harbin ateşleri arasında tereddiye uğrayup tabiatın hükmüne tabi olmuş ve sakatlanmıştır.

Hal bir tarafta böyle olduğu gibi diğer tarafta diplomatların - iradei cüzîyelerile tabiatın iradei küllîyesini tebdil etmege matuf arzularıyla dikte edilen içtimai mukadderatların ihdas ettikleri siyasi müvazenesizlikler - ilk büyük neticesi Almanyada görülen - hadîsatın tezahuruna geniş bir yol açarak, dünya yüzünde eski vaziyetin tereddi içinde bile devam edemiyeceğini göstermiştir. Bunların en kat'î delilleri - İtalya ve Almanya gibi - pek büyük milletlerin yaptıkları hareketlerdir. İtalya inkılâbı ile Almanya inkılâbı arasında - amil sebepler itibarile - o kadar büyük farklar vardırki bunları italya ittihadı ile Almanya ittihadı arasındaki farklardan daha çok açık görmek zarurîdir.

Denizin diğer tarafındaki Amerikanın inkılâbı daha başka sebeplerledir. Mesela;

Almanya, mosyö Musolininin müdahale ettiği bir vaziyete düşmezdi. Düşse bile bundan bir - faşizm tesisine mecbûr olmadan kurtula bilirdi.

Almanya millet ve cemiyet itibarile muhat bulunduğu siyasi enmuzeçler arasında mahsûr kaldığı bir müvazenesizliğin avakıbına maruz bulunmasa idi Mosyö Hitler burada hüküm süremezdi.., Almanya ölmeğe mahkûm edilmişti.. Ona yaşamak azmî, kendisini idama mahkûm eden kendi medeniyet sisteminin hoşazına sarılmağı emrederken, daha az tabii hakların sadası ile, içinde bulunduğu sefineyi delmek korkusunun telkin eylediği bir 'itidal iltizamında mecbur oldu: Teker teker tetkik eyleyince ayrı sebeplerle vücûde geldiği anlaşılan inkılâp hareketlerinin bir iç yüzü vardır ki oda medeniyet tahtının dördüncü katındaki inhilâldır. Binaen-

aleyh ana hatları itibarile bir olan bu hareketleri çıkaran yangının, pek yükseklerde alevlenerek, siyasî ve medeni cirimleri küçük milletlere - henüz küçük bir telaştan başka şekilde - tesir yapmadığına ve tereddi eden iktisadî sistemi - müsait siyasî vaziyetleri sayesinde-bir müddet daha yaşatabilecek milletlerinde mevcut bulunduğuna bakıpta ateşin sirayetsiz kalacağına ve bir avuç içi kadar dar Avrupada farklı hukuku haiz milletlerin yan yana yaşayacağına ihtimal vermek tarihe ve ilme inanmamaktır.

Mevzii şekilde başlayan ve henüz her memleketin yalnız kendisini alakadar eden meselelere ait hukuk hareketlerinin yanında, mesela cemiyeti akvam müessesesinin, kifayetsizliğinin şahidi olduğumuz siyasî teşebbüslerinin de, nihayet cereyanı bozulan dünya ahengini te'min sadedinde yeni bir çığırda inkişaf ederek, bu günkü (ileri hukuk) hareketlerinin muhtelif milletlerin müteakabil ihtiyaçlarını tatmin edecek daha ileri hukuk hareketlerinin mebdaini teşkil edeceğine ihtimal verilebilir.

" "

Mazhar Nedim bey inkişaf etmekte olan bir inkılâbın muhtelif memleketlerde - en ziyade hususî mülkiyetlerin sübjektif tezahürlerine, yani sayı amele, mutavassıt hissesine, müteşebbis hakkına - (fakat hakı tasarrufun Rusyadaki telakkisine hiç benzemeyen ve inkılâp yapmayan yerlerdeki şekline de uymayan) ve aile hukukile alakadr olmayan vaziyetlerine dair vucûde getirilen hukuki inkılâp istikametlerini o kadar güzel tayin etmişti ki, fikir bu istikametlerin istehaleye uğrayarak nihat telâki eyliyecekleri noktaları bulabilir.

Bu istihaleye uğramanın muhakkak olduğuna hüküm etmemek mümkün değildir: İtalyadaki hareketler doğrudan doğruya (siyasî, ictimai, iktisadî) müesseselerde eserleri görülen bir ef'ule iken Almanyada daha ziyade siyasî - dahilden fazla harice münakis - bir ihtilâl manzarası gösteriyor.

Almanyada - İtalyadaki gibi sezar sistemi değil - 1808 zihniyeti sezilmektedir.

Amerikaya gelince: onda keyfiyet büsbütün başka mahiyet arzeyliyor.

O, meselâ bankaların tevdiata verecekleri faizleri tahdit suretile sermayelerin kredi müesseselerinden spekülâtif işlere geçeceğine, doğrudan doğruş iş sahasına gecmesini temin etmek ve

madrabazlığın zaferile tahdidata uğrıyan âmal ve mesaiye bir hürriyet havası teneffüs ettirmeği rekabetin ifnasında aramak gibi temamilâ âfakı yollar takip eylemiştir. Çünkü Amerikada, ittihaz eylediği tetbirleri zarûri kılan şeyler Almanya ve İtalyayı inkılâp yapmağa icbar eden âlimlerden büsbütün başkadır. İmdi ihtiyarî böyle muhtelif sebeplere istinat eden inkılâp istikametlerinin bir asla istihale edeceklerini kabul etmemek mümkün olur mu?

" "

Halâ eski kabuğunun içinde yaşamaya çalışan bütün milletlerde iktisadî müzayıkalarına rağmen Amerikanın yapığı ileri hareketlerden daha ileri hareketler niçin tezahur eylemiyor ?

Çünkü Amerika demokrasisi Avrupa demokrasisinden daha başka ve Amerika da cümhur reisi daha selahiyettar ve müstakildir. Avrupada demokrasi ismini taşıdığı halde parlamentoları babil kulelerine çeviren ve ancak riyaseti umurda bulunanların zekâlarının ve fedakârlık hislerinin galebesi sayesinde-inhilâl ettirici - tesirleri inkişaf eylemeyen fırkaların-himaye ettikleri hususî menfaatleri - fena bir galatı rüiyet neticesi olarak halâ - umumî menfaatler sanmak neticesi olarak , dahilden büyük bir tazyık yahut hariçten korkunç bir tehtit zuhurile halkın fevranına ve müdahdlesine kadar - hali sabıkı idame ve iktisadî istatokoyu muhafazada ısrar etmeleri, buna sebeptir. Fakat - dünyada esen fırtına ve tayfonların, ve çıkan yangın alevlerinin - ergeç onları da içine alacağına şüphe yoktur.

Makalede, demokrasi nazariyelerine muhalif olarak devlet idaresinde millî temsil usulü yerine tek fırkalı parlamento idaresinin muvaffakiyetinin misalleride gösterilmiştir.

Her kesçe malûmdur ki, meselâ Fransanın her hangi departmanından Fransız parlamentosuna o vilâyetin meb'usu olarak gönderilen zate ahaliden pek azı rey vermiş bulunur.. Orada mebus seçilirken müntehiplerin bir birile adeta muharebe ettikleri düşünülürse çıkan mebusun mağlup tarafın düşmanı olduğuna şüphe edile bilirmi?.. Halk, hükûmet nezdinde düşmanı ile temsil oluna bilir mi?

Mazhar Nedim bey bu bahiste davayı ortaya koymadan hüküm vermiş bulunuyor. Fakat müşarünileyhin yaptığı etüt - Hukuku esasiye - tekâmülatı mevzu bahis olmıyan yerlerde bu cihetleri ihtivaya müsait değildir.

KAL'ACIKLI HAKKI

— 5 —

Afyon Meb'usu

İzzet Ulvi

Geçen Sayıdan

Kalacıklı gencin bu defa da hafızasında derin bir duyğu ile sakladığı gönül koşmalarından örnekler vereceğim.

Halkın, halk şairlerinin ne kadar içli ve sadelikler içindeki ince deyişlere ne kadar bağlı olduğunu bir daha göreceğiz.

Bunlar öyle parçalardır ki milletin duygusuna uygun oldukları için senelerdenberi ağızdan ağıza dolaşarak kendiliginden yaşıyorlar.

İşte acıklı bir vak'anın yanık izleri..

LEYLÂ

Leylâm kalk gidelim hacı köyüne
Ben hiç rast gelmedim böyle oyuna
Leylâm kurban olam suna boyuna
Ağlıya ağlıya leylâm gidiyor.

Çicek dağı derler düz ova, yazı
Leylânın meskeni (deli cevizi)
Yarın ifadeye isterler bizi
Yar olmazsa ben ifade vermem.

Çicek dağı her dağların ulusu
Yağmur yağmıştır hem de dolusu
Olmaz imiş sahipsizin malısı
Aldırdım leylâmı bana ne diyon?

Kuntura geyerde kalçın içinde
Lâvanta dökünmüş kokar saçında
Sarı leylâm kaldı kürtler içinde
Kürtlerin içinde kal garip garip

Şeytana uydunda çıktın bahçeye
Uğrattılar bir karanlık geceye
Çok haber gönderdim Ârif hocaya
Leylâmızı bana versinler diye

(Delice)ye vardık orta ısıdı
Osman oğlan yanımda arkadaş idi
Kulübeye vardım leylâm üşüdi
Ağlıya ağlıya leylâm gidiyor.

Leylâm kalk gidelim yolumuz ırak
Hacılar köyünü kimlerden sorak [soralım]
Bacı kardaş gibi bu günde durak [duralım]
Bu günkü durmanın sonu ayrılık.

BİR KOŞMA

Garip bülbül gök yüzünde kışlamaz
Felek galip geldi peşim boşlamaz
Gönül kal'asına gülle işlemez
Vurur yıkar bir mühanet taş ile

Yarın zülfü siyah, kaşları kara
Ruzuşep düşürdün ah ile zare
Bir zamanlar hasret kaldık biz yare
Kırpikleri ok olmuş, kaşlar keman mı?

Payımıza düştü diyarı gurbet
Olmasın adüvler, çeksinler hasret
Ne ağyare minnet, ne dostu minnet
Dedi gözel şimdi sana aman mı?

Viran bağçelerin gülleri bitmez
Şakrayıp dalında bülbüller ötmez
(Hamdi) kimi gördün murada yetmez
Yoksa devir döndü ahir zaman mı?

ÇİÇEK DAĞI

Çicek dağı var mı sana zararım
Yar yitirdim uğrun uğrun ararım
Üç günece benim kavlim, kararım
Beş gün oldu benim yarım gelmedi

BİR KİTAP

A. Zeki

(İnkılâp yolu R. Gökâlp 1934 Türk dili neşriyatından Balıkesir. Manzûm ve meslekî temsil, bir perde iki tablo.. Ses Ören (bestekâr) Halit Bedî.)

Önümde bir kitap var.. Okuyorum. Doymak için değil, duymak için okuyorum.. Doymak için değil, çünkü çok ufak.. Duymak için, çünkü genç bir kalbin duyuslarından başka bir şey değil.. Zamanın akışı içinde ekilen tohumlar artık kendini göstermeye başlıyor. On senelik inkılâp hayatı içinde saray ve eşraf telkinlerinden Halk ve köy düşüncelerine gidiş var. Bu itibarla okuduğum kitap bu inkılâp tohumunun ilk filizlerinden..

Henüz muallim mektebinin son sınıfında bulunduğunu tahmin ettiğim bu delikanlı kitabının başında bütün kitap için esas olan satırlar arasında diyor ki:

“Her köy, bir şehir; her köylü bir şehirli olmalıdır. Bence bunu yapacak insan muallimdir. Mesleğini benimseyen, vazifesinden başka bir şey bilmeyen, ona inanan, genç bir muallimin elinde her köy bir cennet; her köylü, çelik göğüslü bir inkılâp bekçisidir..”

Manzûm bir temsil ve muallimlik mesleki için bir heyecan kaynağı olan bu kitabın mevzuu köye doğru köy içindir. Kitapta genç muallimlerin kalbini saran hararet var.. Doyurmayor, fakat sarıyor duyuruyor.

”“

Yazış itibarile aksaklık olmıyan yerler yok değil. Fakat duyus olması itibarile göze batmıyor. Kendisini gideceği köy hocalığından çevirmek isteyenlere karşı:

(Kalbiniz yurt aşkile çarparsa köye akın
Ana baba lafını bir tarafa bırakın..
Köylüdür bizim için hem baba, hemde ana
Köylerdir hız verecek inkılâba koşana)

Ve

(Türk köyü bilmek gerek, köylüyü sevmek gerek

Bizim için o yoldan ancak yükselmek gerek..) Diyor..

Bu sözler bu günkü gençlik arasında bir köy ve köycülük ülküsünün başladığını gösteriyor.

İmanı sarsılmayan gencin köy içinde çalışdığını görüyorum: Gündüz körpe dimağlarla, gecede geçginlerle uğraşiyor.. Muallim köy için herşey oluyor: O köye hayat veriyor o köye nur serpiyor. Köye vatan ve Gazi sevgisi veriyor..

Kitapta körpe dimağın hayalleri ve işleyişlerini görüyoruz:

Tarihi yaratan Türk, yeniden de yazan o,
İstibdadı yıkarak çümhuriyeti kuran o..
Nasıl oldu şaşıldı büyük harıkaya
Tükenmez yol tükettik, bu uğurda biz yaya..
Yıldırımın hız alan ok yayından fırladı,
Cazi Mustafa Kemal, bu yıldırımın adı.
Gök parladı bir yandan gözünü kıskanarak,
Güneş doğdu saçından, imrenerek yanarak..
Örnek etti arslan sesini kahramanın
Birden dili tutuldu, onu gören cihânın..

Kitap umumiyet itibarile duyustur. Onda gerek teknik itibarile ve gerek yazılış itibarile noksanlıklar çok.. Zaten genç delikanlıda “yahınız diyorum ki onda inan var, duyus var; heyecan var, o kadar..” diyor.

Genç kalemin ilk eserinde bir “ileri,, hamlenin ilk adımlarını görüyoruz.

Ekilen tohumların boşa ekilmediğini ve yeni yeni filizlerin canlandığını anlıyoruz. Ümidimiz var, Schiller’ in dedigi gibi ümit eden aldanmaz.

Köy yazısı :

HÜKÜMET NEDİR?

Demir.

Şuna bakın; Biz çoktandır «köy sahifaları açalım.» diye düşünüp dururken meğer bu işi ne çok aklından geçirenler varmış? Sağ olsunlar, memleketin uyanık, okur adamları «biz bu iste canla, başla çalışırız.» dediler. İşte bu ay ikinci olarak bu sahifalarda köyle karşı karşıyayız:

Hükûmete işi düşmiyen adam olur mu? Bir adam doğumundan ölünceye kadar hükûmete, hükûmette millete bağlıdır. Bu hükûmet, hükûmet dediğimiz şey nedir, hiç düşündünüz mü? İşte bu gün bu söz üzerinde konuşacağız. Madamki biz ölünceye kadar ona bağlıyız. Öyleyse bize hükûmeti dipli köseli bilmek gerek. Hükûmeti anlamak için uzağa gitmeden evvelâ köyümüzden başlayalım: köyde muhtar yok mu hanî, işte o, hükûmetin köydeki adamıdır. İhtiyar hey'eti köyun hükûmeti demektir: Cöreceği işlerin emrini nahiye müdüründen alır. Bir kaç pare köy bir nahiye olur. köylerden biri nahiye'nin merkezidir. Orada da hükûmetin en büyük memuru müdürdür. Bir kaç nahiye'den de bir kaza meydana gelir. Gine nahiye'den biri kazanın merkezi olur. Kazanın en büyük hükûmet memuru Kaymakamdır. Şimdi bu sırayı kaçırmıyalım: Bir kaç kazadan da bir vilâyet kurulur. Kazalardan biri vilâyet merkezi yapılır. Vilâyetin de en büyük hükûmet memuru Vali dir. İşte Afyon bir vilâyettir. Ankara, Eskişehir, Konya, İstanbul hep birer vilâyettir. Bütün vilâyetler de memleketi, yani Türkiye'yi teşkil ederler. Bir vilâyet hükûmet merkezi olur. Türkiye'nin hükûmet merkezi Ankara'dır. İşte asıl hükûmetin başı buradadır. Vekillerimiz olan meb'usları bilirsiniz. Meb'uslar içlerinden birini devlet reisi olarak seçerler. O da bir meb'usu başvekil yapar. Baş vekil gene meb'usların içinden onbir meb'us bulur. Bunlar, birer işin başına gelirler kimi bütün memleketin yollarına bakar, kimi mekteplere, kimi askerlik işlerine, kimi sağlık işlerine... İşte bu hey'et asıl hükûmettir. Baş vekil de o hey'etin reisi olur. O on bir meb'usa gördüğü işlere göre Maarif vekili, Adliye vekili.... derler.

Yedi yaşındaki çocuklara kadar herkes bilir ki bizim devletimizin reisi Gazi Hz. leri baş vekilimiz de İsmet pş. Hz.leridir.

Gelecek yazıya hükûmetin nasıl iş gördüğünü anlatacağız. 152

10
Kuruş.